

Felberova

Základní škola Svitavy, Felberova 2

STRATEGIE PREVENCE ŠKOLNÍ NEÚSPĚŠNOSTI

Č. j.:	ZŠF/828/2024
Vypracovala:	Mgr. Jana Pazderová, ředitelka školy
Spisový znak:	1.2.2.
Skartační znak:	A10
Pedagogická rada projednala dne:	28. 8. 2024
Směrnice nabývá platnosti ode dne:	1. 9. 2024
Směrnice nabývá účinnosti ode dne:	1. 9. 2024
Změny ve směrnici jsou prováděny formou číslovaných písemných dodatků, které tvoří součást tohoto předpisu.	

Obecná ustanovení

Na základě ustanovení § 30, odst. 1) zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v platném znění vydávám jako statutární orgán školy tuto směrnici.

Úspěšnost ve škole je podmíněna mnoha faktory a jejím předpokladem jsou dostatečně rozvinuté intelektové schopnosti. Jejich plné využití může být však z různých důvodů blokováno. U vážných nedostatků v prospěchu a u výrazných neúspěchů ve škole je třeba zjistit, o jaký typ neúspěchu jde, zda se nejedná o trvalejší, celkovou, tzv. absolutní školní neúspěšnost, kdy žák neprospívá proto, že nemá dostatečně rozvinuté intelektové schopnosti nutné k úspěšné docházce do běžné školy. Může však jít také o tzv. dočasnou, přechodnou či částečnou - relativní školní neúspěšnost, kdy žák propadá nebo má špatný prospěch z příčin mimointelektových. Nižší výkon žáka může být způsoben např. nízkou sebedůvěrou, špatným sebehodnocením, nedostatečnou motivací, negativním postojem ke škole a emočními či zdravotními problémy.

Sebedůvěra a sebehodnocení ve vztahu ke školní práci

Úspěch žáka ve škole nezávisí jenom na jeho schopnostech, ale i na jeho sebehodnocení a míře sebedůvěry. Uvědomování si vlastních schopností ovlivňuje postoj ke školní práci. Základem úspěchu je dostatečné množství sebedůvěry, umožňující dítěti pracovat na úrovni, která odpovídá jeho schopnostem. Naopak nízká míra sebedůvěry brání dosažení očekávaných výsledků. Děti s nízkou sebedůvěrou bývají nejisté, mívají velké obavy z případného selhání, a tím mají i větší sklon k různým úzkostem. Špatné sebehodnocení je příčinou toho, že dítě přestává usilovat o dobrý prospěch ve škole a z toho důvodu na školní práci rezignuje. Důsledkem selhání žáka a zhoršení jeho prospěchu může být buď špatný postoj ke škole, nebo také nedostatek motivace.

Rodič může schopnosti dítěte podceňovat, ale naopak i přeceňovat. Jestliže rodiče považují schopnosti svého dítěte za lepší, než ve skutečnosti jsou, kladou na něj nepřiměřené požadavky a často mu dávají najevo svoje zklamání. Dítě tento názor mnohdy přijímá a opět zde dochází k dalšímu snížení sebedůvěry. Hodnocení učitelů bývá realističtější z toho důvodu, že odpovídá školnímu prospěchu žáka.

Známky ovlivňují názor dítěte a jejich význam v průběhu studia stoupá. Úzkostné a nejisté dítě s nízkým sebehodnocením nebude spokojené ani s výborným prospěchem. Vlastní výkony nejsou schopny přiměřeně posoudit děti se sníženou inteligencí.

Sebedůvěru můžeme u dítěte pěstovat tím, že:

(z hlediska intelektuálního vývoje)

- klademe na dítě přiměřené nároky, které nepřekračují jeho schopnosti,
- posilujeme jeho kompetence – zdůrazňujeme jeho pozitivní stránky,
- jsme mu osobně nápomocni a radujeme se z jeho úspěchů,
- začleníme do jeho zkušeností roli úspěchu a umožníme mu dosažení tohoto úspěchu,
- pomáháme mu nacházet alternativní řešení a rozvíjet návyky pro lepší zvládání problémů,

(z hlediska citového vývoje)

- oceňujeme jeho jedinečnost a vyhýbáme se negativnímu srovnávání,
- pomáháme mu s přijetím sama sebe tím, že mu dáváme najevo naše přijetí,
- oceňujeme schopnost vcítění se do pocitů druhých,

(z hlediska duševního vývoje)

- dbáme na smysl pro zvědavost,
- aktivitu dítěte chápeme jako projev tvůrčí energie,
- umožňujeme dítěti vyslovovat vlastní názory.

Motivace ke školní práci

Postoj ke škole a motivace ke školní práci může ovlivnit míru využívání vlastních schopností. Vždy je důležité, zda má dobrý školní prospěch pro dítě a pro rodiče patřičnou hodnotu. Pokud dítě není dostatečně motivováno, nebude dostatečně pracovat v souladu se svými schopnostmi.

Postoj ke škole ovlivňují především vlastní úspěchy a neúspěchy. Neúspěch může působit jako podnět k většímu úsilí. Jestliže se však neúspěchy opakují, motivace žáka se rapidně snižuje. Ke snížení úsilí ovšem může vést i přemíra úspěchů. Některým žákům vyšších ročníků, kteří měli dříve dobrý prospěch a nepotřebovali k němu zvýšené úsilí, činí změna přístupu značné obtíže.

Žáci, kteří pracují pod úrovní svých schopností, nebývají ve škole spokojeni a mívají potřebu vyhnout se dalším neúspěchům. U dětí, kterým se nedostane dostatečného ocenění, může být podvýkon projevem lhostejnosti k výsledkům.

Emoce dítěte vztahující se ke škole

Úspěšnost žáka závisí i na emocionální složce. Emoce mohou dítě tzv. aktivizovat, či naopak tlumit a jsou spojeny s hodnocením jeho výkonů. Ve školním věku se také rozvíjí porozumění emočním prožitkům a postupně se zlepšuje emoční regulace. Vlastní pocity dítě posuzuje podle toho, jak předpokládá, že je hodnotí ostatní. Projevy strachu a úzkosti může tedy vnímat jako vlastní selhání a za tyto zmiňované projevy se stydět.

Emoční problémy snižují efektivitu školní práce. Žáci, kteří mají narušené emoční prožívání, nedovedou své schopnosti plně využít. Požadavky školy jsou pro ně nezvladatelné, považují sami sebe za neúspěšné a nepracují na úrovni svých schopností. Hlavní potřebou bývá obrana před negativními pocity.

Školní práce se stává předmětem obav i tehdy, když rodič dává nadměrně najevo důležitost známek a to, že neúspěch dítěte by pro něj byl zklamáním. Příliš velký strach dítěte má však na školní práci negativní vliv. Nadměrný a nepřiměřený strach se může rozvinout až ve školní fobii.

Neúspěchem ve škole mohou být ohroženi:

- žáci se speciálně vzdělávacími potřebami,
- žáci, kteří nastoupili do školy do 1. ročníku,
- žáci, kteří přestoupili na 2. stupeň ZŠ,
- žáci, kteří přešli z jiné ZŠ
- žáci, kteří jsou nemocní a mají dlouhodobou absenci,
- žáci, u kterých nastala změna rodinné situace (pocházejí ze znevýhodněného sociálního prostředí, prošli traumatickou zkušeností)

- žáci, kteří neovládají český jazyk jako rodný jazyk a nástroj výuky.

Neúspěch ve škole se může projevit neprospěchem, závadovým chováním – porušováním školního řádu, záškoláctvím, problematickým postavením v třídním kolektivu i nerespektováním dospělých - výchovných autorit. Školní neúspěšnost žáků řeší členové školního poradenského pracoviště (výchovný poradce, metodik prevence, speciální pedagog, školní psycholog a další členové) v úzké spolupráci s třídními učiteli, vedením školy i ostatními pedagogy.

Na pedagogické radě školy je vyhodnocována situace ve vzdělávání žáků ohrožených školním neúspěchem a všichni jsou s ní seznámeni.

V případě zhoršení školního prospěchu jsou neprodleně informováni rodiče prostřednictvím třídních učitelů. Výchovný poradce spolu s třídním učitelem a vyučujícím daného předmětu projedná na schůzce ve škole se zákonnými zástupci neprospívajícího žáka jeho studijní výsledky a navrhne možnosti řešení. V případě potřeby či zájmu je neprospívajícímu žákovi a jeho zákonným zástupcům nabídnuto zprostředkování spolupráce s odborníky z PPP, SPC či SVP.

Konkrétní příčiny školní neúspěšnosti

Problémy žáka ve vyučovací hodině

- nerozumí výkladu,
- neumí pracovat s učebnicemi a jinými texty,
- nestíhá zapisovat podle výkladu,
- nedokáže určit, co je podstatné,
- neumí se soustředit,
- opakovaně je v práci vyrušován spolužáky.

Problémy s domácí přípravou

K problémům s domácí přípravou vede nejčastěji:

- nepodnětné prostředí, malý zájem rodičů, rušiví sourozenci - nedostatek klidu
- slabá vůle (nedokáže se přinutit k domácí přípravě),
- nedostatek návyků pro samostudium (neumí vybrat důležité, učí se z paměti bez pochopení látky, nezvládá větší celky, nemá vytvořený systém učení) - nezná strategie učení – probíráme na programu Pomáháme si, i s časovým plánem, kdy a jak se učit a připravovat se v rodinném prostředí,
- neví, kdy se učit, aby učení bylo efektivní.

Ostatní problémy negativně ovlivňující studium:

- dlouhodobé zdravotní problémy,
- změna bydliště, dojíždění,
- problémy v rodině (rozchod rodičů, úmrtí jednoho z rodičů, špatná ekonomická situace rodiny),
- stres z neprospěchu,
- útky před problémy,
- problémy v sociálním prostředí vrstevníků,
- distanční výuka a nerovné podmínky žáků během ní.

Formy práce s neúspěšnými žáky (uplatňované i v rámci 1. st. PO)

Pro úspěšnost programu jsou podstatné především formy a metody práce využívané učitelem, ke kterým patří zejména:

- co nejvčasnější zachycení problému a odhalení příčiny neúspěšnosti,
- úzká spolupráce s rodiči,
- pomoc rodičům se zajištěním nejrůznějších odborných vyšetření,
- uplatňování individuálního přístupu k žákům, respektování jejich individuálního tempa a posilování jejich motivace,
- nabídka individuální konzultace pro žáky po vyučování nebo před ním,
- výběr takových forem a druhů zkoušení pro zjišťování úrovně vědomostí a dovedností žáků, které odpovídají jejich schopnostem a posilují pozitivní motivaci,
- zaměření na pozitivní výkony žáků při hodnocení a podpora jejich pozitivní motivace k učení,
- zadávání pravidelných úkolů vycházejících ze stanoveného obsahu učiva – zadávání práce pro domácí přípravu učiva,
- užívání podpůrných aktivit – oznámení písemné práce, stanovení termínu zkoušení z konkrétního učiva, umožnění opakovaného opravného pokusu,
- umožnění používání podpůrných pomůcek při samostatné práci (přehledy, tabulky, kalkulačky) dle charakteru předmětu, které pomohou žákovi lépe se orientovat v učivu.

Nástroje na koordinaci péče o žáky se SVP

- Individuální zohlednění SVP žáka (možno i v rámci 1. st. PO).
- Plán pedagogické podpory (vzniká z iniciativy učitelů jednotlivých předmětů v případě, že nepostačuje samotné zohlednění SVP žáka, může mít omezenou platnost nebo může být využíván po delší časové období, musí být pravidelně vyhodnocován).
- Doporučení ze ŠPZ – vyučující jsou seznámeni s doporučením pro daného žáka.
- Individuální vzdělávací plán – podpůrné opatření v rámci 2. – 5. stupně, tvoříme ho na základě doporučení ŠPZ po podpisu informovaného souhlasu a podání žádosti zákonným zástupcem.
- Předmět speciálně pedagogické péče (jen na základě doporučení ŠPZ, náplň je dána v doporučení).
- Pedagogická intervence.
- Asistent pedagoga – personální podpora je vždy daná doporučením ŠPZ.

Doporučené postupy prevence a intervence při školní neúspěšnosti žáka v konkrétních případech

Nástup žáka do 1. třídy

(oblast prevence)

- co nejdelší dobrá motivace – zažívání příjemných věcí a úspěchu,
- hodnocení žáka vzhledem k jeho osobnímu pokroku (nesrovnávat s nastavenou laťkou, každé dítě je na školu jinak připraveno),
- pokud dítě začne selhávat, je třeba co nejdříve zjistit, proč selhávat, a podpořit ho,
- spolupráce s okolními MŠ (již několik let probíhají ve škole setkání s budoucími prvňáky – ESS),
- komunikace s rodiči – rodičům je nutné vše vysvětlit, komunikovat s nimi,
- preventivní hry a programy určené pro bezpečné klima třídního kolektivu, vytyčení pravidel a zjištění sociometrických vztahů a postavení mezi žáky (sociální pedagog - družina, třída)

(oblast intervence)

- pokud dítě začne selhávat, je nutné upravit vyučovací metody,
- všechny postupy je vhodné vysvětlit rodičům, aby mohli podobně přistupovat k dětem doma při přípravě na vyučování – zacílení na konkrétní problém,

- pokud dítě výrazně selhává, je nutná přesná diagnostika příčin problému – konzultace se školním psychologem, vyšetření v PPP, SPC.

Přestup žáka na druhý stupeň

- dopřání času na adaptaci,
- komunikace mezi učiteli 1. a 2. stupně (předávání zkušeností, jak žáci pracovali, jaká byla pravidla hodnocení, jak se řešily různé problémové situace).

Přechod žáků na druhý stupeň je podpořen také čtyřdenním pobytovým adaptačním kurzem, který pomáhá stmelit nově vzniklé kolektivy (v případě slučování tříd), začlenit nově příchozí žáky do stávajícího kolektivu, ale také vytvořit pozitivní vazbu mezi žáky a třídním učitelem.

Přechod žáků z jiné školy

Změna školy znamená změnu školního vzdělávacího programu – soulad musí zajistit vyučující. Povinností učitelů není žáka vše doučit, ale je vhodné vytvořit pro něj podpůrnou síť (komunikace učitel – rodič – žák).

- Informovanost rodičů a podpora spolupráce s nimi.
- Kooperace jednotlivých vyučujících.
- V případě potřeby vypracování Plánu pedagogické podpory dle platné legislativy.
- Práce s třídním kolektivem, adaptační aktivity.
- Spolupráce se školním psychologem, speciálním pedagogem, výchovným poradcem a metodikem prevence.

Prostor pro začlenění nového žáka do kolektivu třídy poskytují třídnické hodiny, při kterých třídní učitel volí takové aktivity, které adaptační proces urychlí a odbourají ostych obou stran.

Nemoc, zvýšená omluvená absence

- Při dlouhodobé nemoci je třeba s rodinou žáka úzce spolupracovat, zajistit doplňování učiva, ulehčit návrat žáka po nemoci do školy – plán doplnění učiva a přezkoušení.
- Sledovat absenci žáka – zda krátkodobé absence z důvodu návštěvy lékaře, nevolností, rodinných důvodů, nejsou pravidelné v době, kdy se píše prověrka, kdy má být žák zkoušen, zda se nejedná o konkrétní dny v týdnu.

Změna situace v rodině

- Můžeme pomoci, pokud dobře známe situaci, pokud je dobré klima a vzájemná důvěra.
- Sledujeme nejen velmi slabé žáky, ale také ty, kteří se výrazně zhoršili, začali být vůči plnění školních povinností apatičtí, kterým se zhoršilo chování.
- Iniciujeme osobní schůzku s rodiči, nutný je ovšem citlivý a taktní přístup.
- V případě potřeby doporučíme rodičům odbornou pomoc – např. školního psychologa.

Špatná sociální situace

- Řešíme problém s rodiči.
- V případě přetrvávajících problémů kontaktujeme příslušný OSPOD.
- Nabídneme spolupráci s neziskovými organizacemi.
- Pracujeme s třídním kolektivem, předcházíme vzniku ostrakismu či šikany.
- Pro žáky ze znevýhodněného prostředí, kteří začínají selhávat ohledně školní přípravy, prokazují znaky závadového chování ve výuce či v družině, nabídneme školní program Pomáháme si, kde mají žáci možnost vypracování domácích úkolů, procvičení školní látky, které nerozumí, naučit se strategie učení, postupné samostatnosti, práci s chybou, relaxační techniky mindfulness, pomáhající proti stresu a úzkosti, pozitivní komunikaci mezi vrstevníky a jiné sociální dovednosti. Program částečně využívá přístupy a metody z OSV, ale zároveň je opřen o pomoc dobrovolných žáků z vyšších ročníků PEER, kteří dopomáhají, asistují a pozitivně působí na mladší žáky, a to pod dohledem sociálního pedagoga a asistentů pedagoga, kteří se na programu podílejí.

Závadové chování, záškoláctví

- Nepřehlízíme porušení školního řádu.
- Pokud nepomůže prevence, řešíme závadové chování v souladu se školním řádem.
- Důsledně řešíme zvýšený počet omluvených absencí.

Nástup žáků do školy po distančním vzdělávání (např. po nouzovém stavu a omezení provozu škol)

- Individuální rozhovory se žáky, kteří se neúčastnili distanční výuky, odhalení možných příčin, nabídka podpory, plánování možností.
- Úprava časových plánů, přesun klíčového učiva, opakování, reflexe dosahování vzdělávacích výstupů, plán procesu vyrovnání rozdílů mezi žáky.

- Akcentace rozvoje aplikační složky znalostí.
- Aplikace formativního hodnocení.
- Nabídka pravidelného doučování

Závěrečná ustanovení

1. Kontrolou provádění ustanovení této směrnice je statutárním orgánem školy pověřen zaměstnanec: školní metodik prevence.
2. Uložení směrnice v archivu školy se řídí Spisovým a skartačním řádem školy.
3. Směrnice nabývá účinnosti dnem 1. 9. 2024.
4. Zaměstnanci školy byli s touto směrnicí seznámeni na pedagogické radě 28. 8. 2024.

Ve Svitavách dne 28. 8. 2024

Mgr. Jana Pazderová
ředitelka školy